

Hoe KPMG de overheid helpt kansen te benutten met clouddiensten

Tien jaar geleden was het gebruik van de publieke cloud nog een onbegaanbare weg voor de overheid. Tegenwoordig is de inzet daarvan steeds couranter. Dit vraagt echter wel om een goede cloudstrategie, waarbij een heldere meerwaarde voor de organisatie, dataveiligheid en privacy cruciaal zijn. Ook het efficiënter gebruikmaken van het applicatielandschap vereist een doordacht plan van aanpak.

Het Rijk blijft verder digitaliseren. Na de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (2020), de Agenda Digitale Overheid (2020), de Nederlandse Cybersecurity Agenda, de Cybersecurity Alliantie en het Strategisch Actieplan Artificial Intelligence, zag in de tweede helft van 2021 de I-strategie Rijk 2021-2025 het licht. Hierin zijn tien belangrijke thema's uitgewerkt om tot een meer digitale overheid te komen. Een belangrijk doel in de komende jaren is het versterken van de uitvoering. Door een betere informatiehuishouding en informatievoorziening kan de overheid burgers en bedrijven sneller en effectiever van dienst zijn. Dit gebeurt onder meer door oude systemen – sommige draaien al meer dan dertig jaar – te vervangen. In het kader van de Wet Open Overheid (WOO) is een ander doel het op orde brengen van de informatiehuishouding van de overheid, en zo meer transparantie te bieden in beleid, evenals burgers en bedrijven 24/7 toegang te geven tot hun gegevens. Digitalisering helpt het vertrouwen in de overheid te vergroten, al zijn dataveiligheid en privacy van burgers en bedrijven zeer belangrijke randvoorwaarden, die onder meer de mate en snelheid bepalen waarmee de digitalisering wordt ingevoerd.

Breuk met het verleden

Op deze weg naar een "veilige, mensgerichte, transparante, effectieve digitale toekomst", zoals de overheid het zelf formuleert in de I-strategie Rijk 2021-2025, speelt de cloud een belangrijke rol. In het thema 'bestendigen ICT-landschap' is de cloud een van de speerpunten. Vanwege de explosieve groei van de hoeveelheden data met daarbij komende opslag-uitdagingen zijn de datacenters van de overheid niet meer toereikend. Rode draad van het strategisch beleid is de beweging van 'on-premise'-opslag naar webbased in de cloud. Dit is een breuk met het verleden. In 2011 schreef toenmalig minister Donner nog dat de cloud de overheid in potentie veel te bieden had, maar dat hij de veiligheidsrisico's te groot achtte om overheidsdiensten naar externe datacenters te verplaatsen. Ook het feit dat de cloud geen grenzen kent, stuitte op onoverkomelijke bezwaren van de bewindspersoon. Donner wilde Nederlandse overheidsinstellingen niet afhankelijk maken van andere landen waar autoriteiten andere bevoegdheden hebben en waar ook andere (privacy)wetten gelden. Maar de wereld is in elf jaar ingrijpend veranderd. Zeker met de komst van de

Het nieuwe Rijksbrede cloudbeleid

Eind augustus 2022 stuurde het kabinet een brief over het Rijksbrede cloudbeleid naar de Tweede Kamer. Dit beleid vervangt het eerdere beleid uit 2011, waarin nog gestreefd werd naar gebruik van gesloten Rijkscloud. De grootste verandering is dat het gebruik van publieke clouddiensten onder voorwaarden wordt toegestaan.

nieuwe CIO Rijk Lourens Visser (in 2019) is een nieuwe koers ingezet. Onder zijn leiding werkt de overheid hard aan een cloudstrategie als onmisbare schakel in de verdere digitalisering van de centrale en lokale overheid.

“De nieuwe cloudstrategie van het Rijk, die eind augustus 2022 naar de Tweede Kamer is gestuurd, raakt aan circa vijfhonderd overheidsorganisaties variërend van ministeries en agentschappen tot zbo's, gemeenten en semipublieke diensten”, stelt Deborah Hofland, partner van KPMG Publieke Sector. Logischerwijs heeft het uitbouwen van een cloudstrategie veel te maken met technologie, maar Hofland benadrukt dat dit slechts één kant van de medaille is. “Het gaat vooral om nadenken hoe je nieuwe technologie inzet om versnelling en innovatie te creëren. Dat heeft ook impact op hoe je dienstverlening organiseert, zowel vanuit het perspectief van de organisatie, als vanuit de IV-leverancier van die organisatie. Bij een beweging naar de cloud hoort dus het samenbrengen van de technologie en de organisatorische transformatie.”

Grote voordelen

De voordelen van de cloud zijn groot als je deze op de juiste manier inzet. Traditioneel wordt een aantal voordelen aan de cloud toegekend. Cloudapplicaties bieden bijvoorbeeld meer flexibiliteit dan 'on-prem'-systemen. Ook is het in de cloud relatief makkelijker om data te verzamelen, data-analyses te maken en data te delen met andere overheidsinstanties. Dit levert waardevolle stuurinformatie op waarmee een steviger fundament onder de beleidsvorming kan worden gelegd. Bovendien kunnen cloudapplicaties binnen enkele minuten geautomatiseerd op- en afschalen. Dit is belangrijk tijdens momenten van piekbelasting, bijvoorbeeld als een subsidieloket opengaat, waarbij het belangrijk is dat veel gebruikers tegelijk de dienst kunnen bereiken.

Samenwerken in de cloud maakt het voor overheidsinstanties ook aanzienlijk makkelijker om data en processen te integreren en te beveiligen. Tot slot maakt de cloud het makkelijker mogelijk voor medewerkers om zowel op kantoor als thuis hun werk te kunnen doen. De coronapandemie heeft tot een versnelling geleid in het denken over en accepteren van nieuwe werkvormen. Indien goed ingeregeld, leidt werken in de cloud ook tot kostenbesparingen (onder meer op personeelskosten) en een productiviteitsverhoging (meer standaardisatie en gebruiksgemak).

Zes-stappenplan

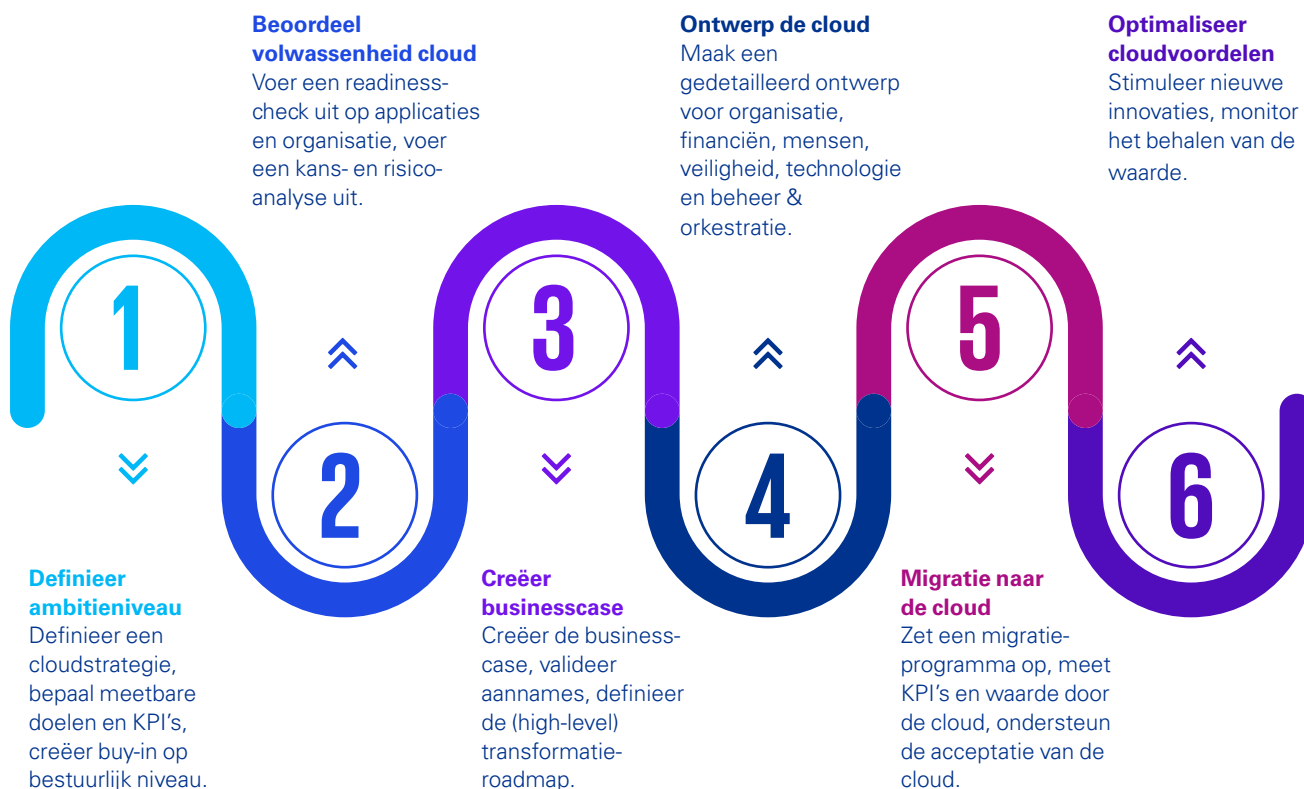
KPMG heeft een zes-stappenplan ontwikkeld om op een goede manier naar de cloud over te stappen. Johan Noltjes, lead cloudtransformatie bij KPMG Nederland: “Noem het een roadmap, een plan van aanpak. Deze focussen op zowel de technische aspecten, maar vooral op de organisatorische aspecten. Het begint met het bepalen van een digitale strategie: wat zijn de cloudambities, wat zijn de doelen en hoe kan de cloud hieraan een bijdrage leveren? Een heldere cloudstrategie helpt om binnen de gehele organisatie duidelijk te maken hoe het gebruik van cloud bijdraagt aan de organisatiedoelstellingen. En uiteraard wordt met een cloudstrategie invulling gegeven aan het Rijkscloudbeleid.

Een andere belangrijke stap staat in het teken van cloud readiness: we bekijken in hoeverre de organisatie klaar is om gebruik te maken van clouddiensten. De grootste impact is op de interne organisatie. Als je naar de cloud gaat, zal je manier van werken veranderen en zul je je interne processen en verantwoordelijkheden op een

andere manier moeten organiseren. De IT-organisatie krijgt meer een regierol en stuurt externe partijen aan. Intern krijgen functies daarmee een andere invulling. Ik denk dat dit een positieve ontwikkeling is: de IT-organisatie wordt daarmee dienstverlener aan haar organisatie, die zich veel meer kan gaan richten op het verbeteren van de dienstverlening aan burgers en bedrijven.”

De KPMG-roadmap naar de cloud

Risicoanalyse – handvatten voor het beheerst gebruik van publieke clouddiensten

Het nieuwe Rijkscloudbeleid schrijft onder andere voor dat overheidsorganisaties een risicoanalyse uitvoeren op het gebruik van publieke clouddiensten. Voor een aantal specifieke toepassingen wordt het gebruik van publieke clouddiensten afgeraden, zoals voor basisregistraties, en voor een aantal toepassingen wordt het verboden, zoals voor staatsgeheime informatie. Voor openbare informatie geldt dat het gebruik van publieke clouddiensten is toegestaan. En voor alle overige informatie geldt dat een risicoanalyse noodzakelijk is.

Op basis van een gestructureerde risicoanalyse krijgt de organisatie inzicht in hoe publieke clouddiensten kunnen worden gebruikt en welke mitigerende maatregelen nodig zijn om risico's te beperken. Alhoewel de richtlijnen voor de kaders voor deze risicoanalyse nog niet formeel gepubliceerd zijn, verwachten wij dat deze zich zullen richten op het gebruik van (bijzondere) persoonsgegevens en andere data die een hoger classificatieniveau hebben. Uiteraard zal er ook aandacht zijn voor de beschikbaarheid en continuïteit van de dienstverlening, eigenaarschap van data, het monitoren van de waarborgen die een cloudprovider biedt en de exitstrategie.

Uiteraard bevinden zich risico's in zowel een 'onpremise'-omgeving als een publieke cloud. Beide omgevingen vragen om hun eigen maatregelen om deze risico's te mitigeren, met daarbij de afweging voor welke toepassing in welke omgeving de risico's zo laag mogelijk zijn. Indien er twijfel bestaat over de risico's, kunnen overheidsorganisaties gebruikmaken van het aanbod van CIO Rijk om te consulteren.

CO₂-reductie

De Nederlandse overheid heeft een raamovereenkomst gesloten met Microsoft. Een van de clouddiensten van Microsoft is Azure. Azure omvat meer dan tweehonderd producten en clouddiensten, waaronder functionaliteiten voor het opzetten en onderhouden van databases, dataopslag, DevOps, Artificial Intelligence (AI), Internet of Things (IoT) en webapps voor het bouwen van applicaties. Rob Elsinga, National Technology Officer bij Microsoft, ziet, naast de al eerdergenoemde redenen, ook duurzaamheid als belangrijke driver waardoor overheden overstappen naar de cloud: "Gebruik van de cloud in plaats van 'onpremise'-opslag in eigen datacenters levert vaak een besparing van 80 tot 90 procent van de CO₂-footprint op." Elsinga benadrukt dat overheidsinstanties zelf bepalen welke diensten ze wel en niet willen afnemen van Azure en wat ze in eigen beheer willen doen. "We zien vaak dat er gekozen wordt voor een hybride cloudmodel. Sommige data en applicaties blijven in het eigen datacenter en andere delen in Microsoft Azure, afhankelijk van de data of het proces waarvoor deze bedoeld zijn."

Veiligheid

Een belangrijk onderdeel van de cloudstrategie is de dataveiligheid. Lange tijd gold bij de overheid het devies dat privacygevoelige informatie het best binnen de muren van de eigen organisatie bewaard en beheerd kon worden. Op het gebied van informatiebeveiliging is het belangrijkste normenkader de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Deze vloeit indirect voort uit het Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst (VIR) en het Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst Bijzondere Informatie (VIRBI). De BIO is gebaseerd op ISO27002 en volgt daarmee internationale standaarden op het gebied van informatiebeveiliging. Het voldoen aan de BIO is een belangrijke voorwaarde om compliant te zijn met de beveiligingsverplichtingen op grond van de AVG. Volgens Anna van den Breemer, Public Sector lead bij Microsoft, zijn zorgen over privacy en data-security logisch, maar niet nodig. “Microsoft heeft procedures en processen rondom informatiebeveiliging efficiënt, effectief en transparant geïmplementeerd. Hierover maken we actief afspraken met de Nederlandse overheid. We blijven daarnaast ook investeren in het voldoen aan Nederlandse eisen, zoals het BIO-gecertificeerde normenkader. Microsoft heeft hiervoor concrete implementatietemplates ontwikkeld om als overheidsorganisatie aan de BIO-richtlijnen te voldoen.”

Het inzetten van de cloud is volgens Anna steeds meer een vanzelfsprekendheid: “Als we kijken naar de cyberdreigingen waarmee overheden te maken hebben, dan kan de migratie van applicaties naar de cloud ook een groot deel van de complexiteit en schaarste uit handen nemen. Security by design is het uitgangspunt van ons dienstverleningsmodel. We hebben kennis van de meest actuele issues rondom dataveiligheid en opkomende dreiging en gebruiken de modernste technieken om de weerbaarheid voor overheden te vergroten.”

Juiste route

Veel organisaties starten met het maken van een architectuurontwerp en gaan vervolgens aan de slag met het overzetten van IT-functies naar de cloud. “Voordat je daarmee begint is het van belang dat helder is *waarom* je dat doet”, zegt Johan Noltjes. “Eerst goed helder krijgen waaraan de clouddiensten een bijdrage moeten leveren en goed kwantificeren wat die bijdrage moet zijn.” Bij het migreren naar de cloud is het van belang om inzicht te krijgen in het applicatielandschap en welke applicatie echt waarde heeft. Noltjes: “De cloud is, zoals eerder vermeld, meer dan techniek alleen. Het organiseren van de kennis rond cloud kan op meerdere manieren. We zien organisaties vaak beginnen met een klein virtueel team en later opschalen naar een volwaardige unit met multidisciplinaire teams. Het werken met cloud vraagt logischerwijs om andere competenties van medewerkers, in andere en nieuwe rollen.”

Partner van Microsoft

KPMG heeft ervaring en kennis op het gebied van cloudtransformaties en kan, als strategische alliantie partner van Microsoft (en finalist voor the Advisory Services and Global SI & Advisory Digital Transformation Awards 2022), daarin ook overheidsinstanties ondersteunen. Die ervaring vertaalt zich in KPMG's ‘good practice’-methodiek met diverse modellen, frameworks en stappenplannen, waarmee organisaties op een efficiënte en effectieve manier hun cloudtransformatie kunnen uitvoeren. De kracht van KPMG is daarbij niet een standaard IT-gerichte aanpak, maar een bundeling van organisatiebrede kennis en ervaring op het gebied van bedrijfsstrategie, bedrijfssectoren, verticale markten en technologie. Deborah Hofland: “Bij digitale transformatie komen al die aspecten samen en willen organisaties kunnen vertrouwen op een partner die vaker met dit bijltje heeft gehakt. KPMG wordt in veel gevallen gevraagd om de regierol bij transformaties op zich te nemen. Wij kunnen daarmee het hele proces uitvoeren en sturen. We laten organisaties zien aan welke knoppen zij kunnen draaien en geven feitelijke argumentatie. We zetten naast cloudkennis ook onze industrie-, markt- en proceskennis in. We triggeren door de juiste vragen te stellen, zaken concreet te maken en daarop besluitvorming te baseren.”

Contact

Deborah Hofland

Partner KPMG Technology
Government
Hofland.Deborah@kpmg.nl

Johan Noltes

Senior manager KPMG Technology
Lead Cloudtransformatie
Noltes.Johan@kpmg.nl

KPMG.com/nl

De in dit document vervatte informatie is van algemene aard en is niet toegespitst op de specifieke omstandigheden van een bepaalde persoon of entiteit. Wij streven ernaar juiste en tijdige informatie te verstrekken. Wij kunnen echter geen garantie geven dat dergelijke informatie op de datum waarop zij wordt ontvangen nog juist is of in de toekomst blijft. Daarom adviseren wij u op grond van deze informatie geen beslissingen te nemen behoudens op grond van advies van deskundigen na een grondig onderzoek van de desbetreffende situatie.

© 2023 KPMG Advisory N.V., een naamloze vennootschap en lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Limited, een Engelse entiteit.
Alle rechten voorbehouden.